GABRIELA REMBARZ
JUSTYNA MARTYNIUK-PĘCZEK
Politechnika Gdańska

URBAN MENTORING JAKO NOWA TECHNIKA WPRÓŁPRACY W PROCESIE PLANOWANIA PARTCYPACYJNEGO

Tworzenie społeczności stało się sztuką, jednak nie tyle trudnym wyzwaniem, ile bardziej czymś, co warto i można doskonalić w oparciu o konkretna wiedzę, umiejętności i kompetencje.

[M. Skrzypek 2012]

Abstract: Urban Mentoring as a New Technic of Co-operation in the Planning Process Participants. A decade of experience in implementation of numerous urban modernization projects in Poland resulted in a lively debate on socialization of the planning process, in which the matter of the public space quality has become the center of gravity. In those years, transformation from the classic administrative model of „bureaucracy planning" to the model of „management planning" has not been complete. The socialist primacy of the public interest in planning has been replaced by a neoliberal, progressive privatization of the public space and of the urban functions, which in reality means dominance of strong private investors' interests over the local community. The modern National Urban Policy adopted in Poland in 2015 introduces legal bases for corrective reforms of the system, allowing the next step – entering the next phase of building another participative model of city management. This important political decision aimed at introduction of the rules allowing realization of modern developmental concepts, *i. e.* Smart City, faces numerous barriers associated with too low competencies of building a social consensus based on modern urban planning knowledge.

The article describes experience gained through implementation of the *Quo vadis Gdańsk? The residents plan their city* project involving participatory, strategic planning for improvement of the of the public space quality in the districts Gdańsk. The innovative technique of co-operation between the planners and the local community – urban mentoring – has been an answer to the major contemporary need for modern methods of cohering (balancing) the knowledge about cities. Finding

Biuletyn 264 - Lorens IV.indd 119 04.04.2017 17:39:00

the middle ground between the primacy of public good and the private capital gain allows development of a predictable and reliable situation, lowering of the investment risk, prevention of destructive speculative practices. Urban mentoring facilitates formation of the platforms of permanent and satisfactory compromise for all the parties involved, based on conciliatory co-operation of the urban planning process' participants. A reflection on the possibilities of applying the results of planning using the above mentioned technique for creative co-operation of the public sector with the local entrepreneurs and with external private investors constitutes the summary.

Keywords: Participatory planning, quality of urban public space, urban mentoring planning model.

Wprowadzenie

Planowanie partycypacyjne uznaje się, zgodnie ze współczesnym paradygmatem rozwoju miast europejskich, za istotne narzędzie zarządzania, którego głównym celem jest generowanie endogenicznych potencjałów wzrostu społeczno-gospodarczego.

Temat poprawy jakości przestrzeni publicznej w czterech dzielnicach Gdańska, posłużył jako wyzwanie dla próby przełamania nieefektywnej, polskiej praktyki w partycypacyjnym planowaniu miejskim. Uczestnictwo w dialogu publicznym upoważnia osoby do podjęcia pozytywnej i konstruktywnej postawy w planowaniu. Wskutek luk komunikacyjnych, wynikających z asymetrii wiedzy i doświadczenia, dochodzi często do konfliktów, utraty porozumienia, manipulacji [Carmona *et al.* 2010]. Tej problematyce, wsparcia procesu niwelowania barier komunikacyjnych w realizacji partycypacyjnego modelu planowania miast, poświęcony został zrealizowany w latach 2014-15 projekt badawczo-wdrożeniowy (QV) *Quo vadis Gdańsku? Mieszkańcy planują swoje miasto.*

W pracy opisano mentoring urbanistyczny (MU) – innowacyjną technikę uspołecznienia planowania miejskiego. Nowy model pracy ze społecznością dzielnic miejskich, opracowany został z myślą o wzmocnieniu ich kompetencji niezbędnych do partnerskiego udziału w publicznej debacie nad miastem. W tekście zawarto odniesienia do uwarunkowań i wyzwań polskiej rzeczywistości planistycznej z odwołaniem do znanej zagranicznej praktyki. Zastosowanie modelu zilustrowano na przykładzie wyników uzyskanych w czterech dzielnicach Gdańska. Podsumowanie zawiera refleksję na temat możliwości szerszych zastosowań.

Formuła mentoringu urbanistycznego pozwala na dwukierunkową wymianę wiedzy pomocną w pogłębieniu diagnozy stanu istniejącego dzielnicy oraz tworzeniu pomocniczych, koordynacyjnych planów i strategii, systematy-

Biuletyn 264 - Lorens IV.indd 120 04.04.2017 17:39:51

MOST WIEDZY Pobrano z mostwiedzy.pl

zujących wewnętrzną dyskusję o działaniach w przestrzeni miejskiej. Dlatego mentoring urbanistyczny – MU jest narzędziem wsparcia merytorycznego oddolnego procesu *buttom-up*, wymagającego istotnego wyjścia poza model *needs and preferences* [Vischer 1985]. MU posiada potencjał rozwoju nowoczesnych praktyk aktywizmu miejskiego w kierunku ustrukturyzowanych, a zatem lepiej zorganizowanych i przez to bardziej skutecznych działań. *Rather than to confuse, seduce or manipulate an audience, communications might be used to challenge it, and to expose and reveal new insights* [Carmona *et al*. 2010, s. 332].

1. Ład przestrzenny i partycypacja

Kwestie koniecznych do wprowadzenia w sąsiedztwie usprawnień i modernizacji stanowią główny impuls rozpoczęcia krytycznego dyskursu, tworzącego nowoczesną wspólnotę sąsiedzką w polskich miastach. Jednocześnie ujawnia on powszechny brak kompetencji w wypracowywaniu konsensusu wokół zdefiniowania dobra wspólnego[1]. Szczególnie w nowych dzielnicach (po 1990 r.), pozbawionych publicznych inwestycji w rozwój przestrzeni otwartych i infrastruktury społecznej, dominuje częściej postawa doraźnych koalicji na rzecz realizacji kontraktu prozaicznie podstawowych wspólnych korzyści [Kłosowski 2012] – poszerzony parking, utwardzona droga – niż umacniające wspólnotę dążenie do wykreowania wysokiej jakości tzw. miejsc trzecich [Oldenburg 1999]. Jednocześnie mieszkańcy, a szczególnie grupa tzw. nowych mieszczan[2], coraz bardziej świadomie uznają brak

[1] Nowoczesna wspólnota miejska to wiecznie debatująca zbiorowość ludzi nieskończenie zróżnicowanych (…) czym ma być to dobro wspólne, wokół którego ma sie zebrać debatująca wspólnota miejska? (…) dziś znacznie częściej w roli spoiwa lokalnej społeczności obsadza się innego aktora: kapitał społeczny (…) owa lokalna sieć międzyludzkich relacji zaufania, lojalności i solidarności, to bynajmniej nie to samo, co definiowana przez nas wspólnota (…) kapitał społeczny nie wystarczy, aby powstała wspólnota (…) to może być także "kontrakt wspólnych korzyści. Wspólnota zaś, ze swym poczuciem dobra wspólnego, to zawsze pakt bezinteresowności, a debata obywateli na temat dobra wspólnego to coś zasadniczo innego niż negocjowanie równowagi interesów (…) odczucie dobra wspólnego polega bowiem na tym, że uznaje się jakąś wartość na rzecz, której jestem gotów ustąpić z części mojego interesu [Kłosowski 2012, s. 29].

[2] Jest to swoista hybryda kulturowa składająca się po trosze z przedstawicieli różnych modeli: repliki dziewiętnastowiecznego flâneur, rodzaju postsocjalistycznej elity neoliberalnego kapitalizmu – yuppies (młodzi wielkomiejscy profesjonaliści), odprysku koncepcji postkonsumpcyjnych elity bobos (bohemian-bourgeois), w największej części reprezentantów kontestatorskiej kategorii hipsters oraz wszelkich odcieni zjawiska tzw. klasy kreatywnej – dzisiejszej elity gospodarki opartej na wiedzy. Jednak aby w pełni uchwycić istotę tego zjawiska, należy odnieść się do polskiego kontekstu kulturowego [Kubicki 2013].

Biuletyn 264 - Lorens IV.indd 121 04.04.2017 17:39:51

MOST WIEDZY Pobrano z mostwiedzy.pl

wspólnotowości, zbudowanej na sprawczym wpływie na bezpośrednie otoczenie, za istotny deficyt standardu życia. Przejęcie inicjatywy i wyjście poza pozorowaną partycypację społeczną, jest jedyną racjonalną alternatywą dla miast i kraju, wobec ogromu potrzeb zarówno w sferze kształtowania ładu przestrzennego, jak i budowania tak zwanych „resilient communities"[3]. To również brak tych miejsc, neutralnych, sprzyjających interakcji społecznych, gościnnych, odpowiada za niedostateczny rozwój umiejętności dialogu i samoorganizacji zbiorowości miejskich. [Oldenburg 1999].

Europejskie strategie rewitalizacji odnoszącej sie do rodzaju nowego rensansu miast sformulowane u końca lat 90. – brytyjska "the Urban Renaissance" czy niemiecka (Lipsk) "die Neue Grunderzeit" – kładą silny nacisk na ścisłą relację odnowy substancji historycznej jako narzędzia odnowy społecznej. R. Rogers w prostych słowach wyjaśnia tę relację w kontekście znaczenia ładu przestrzennego: *Dobrze zaprojektowane otoczenie inspiruje ludzi, którzy w nim żyją, zaś źle zaprojektowane miasta brutalizują swoich mieszkańców* [Gehl 2010].

Dzisiejsze doświadczenie urbanistyczne przynosi niezliczoną liczbę dowodów, że charakter procesu, w jakim planujemy miasta równie istotnie wpływa na profil kształtującej się w ten sposób zbiorowości, społeczności czy wręcz wspólnoty. Wspólne budowanie rozwija relacje, umacnia identyfikację z miejscem i ludźmi, buduje tożsamość. Właśnie ten aspekt należy uwzględnić w dewizie: My kształtujemy miasta, a one kształtują nas [Gehl 2010]. To podejście – zorientowanie na człowieka i proces – reprezentuje również inna znana maksyma Gehl'a stanowiąca dziś motto strategii rozwoju Kopenhagi: Consider urban life before urban space, consider urban space before buildings[4]. To co w Regonie Morza Bałtyckiego jest dziś oczywiste i znajduje

[3] *Resilience* to zdolność przewidywania ryzyka oraz ograniczania wpływu burzliwych zmian oraz umiejętność adaptacji i ewolucji wynikającej z tych nowych uwarunkowań. Resilient communities – to społeczności, które są nie tylko przygotowane, aby zapobiec lub zminimalizować straty lub szkody dla jakości życia, mienia i środowiska, ale również mają możliwość ożywienia gospodarczego dzielnicy przez – szybki powrót na rynek pracy, założenie działalności gospodarczej oraz przywracania innych podstawowych usług i wpływających na poprawę ekonomii lokalnej przestrzeni – [www.resilience.org/communities-guide-,www.groundworkcenter.org/about/].

[4] Więcej w dokumentach, tj. *A metropolis for people visions and goals for urban life in Copenhagen*, 2015, [http://kk.sites.itera.dk/apps/kk_pub2/pdf/646_mIr0dQ6Wdu.pdf] i *Urban Life Account* [http://kk.sites.itera.dk/apps/kk_pub2/pdf/1258_0B5eEF1cF5.pdf], *The Walkable City. Stockholm City Plan* [http://international.stockholm.se/globalassets/ovriga-bilder-och-filer/the-walkable-city-stockholm-city-plan.pdf] czy *Helsinki city plan. Vision 2050 Urban plan – the new Helsinki city plan* [http://www.hel.fi/hel2/ksv/julkaisut/yos_2013-23_en.pdf].

Biuletyn 264 - Lorens IV.indd 122 04.04.2017 17:39:51

MOST WIEDZY Pobrano z mostwiedzy.pl

miejsce w polityce każdego kluczowego miasta Północnej Europy [Rudeńska 2015] tworzących top listę smart cities (Berlin, Hamburg, Amsterdam, Helsinki, Stockholm), przedostaje się z wielkim trudem do świadomości włodarzy Gdańska stolicy kształtującej się tu metropolii (największe miasto portowe południowego wybrzeża Bałtyku), jak i pozostałych ośrodków w kraju. [Golędzinowska 2015].

2. Kondycja planowania przestrzennego

Wprowadzenie zintegrowanego miejskiego planowania przestrzennego jest obecnie ważnym i trudnym zadaniem stojącym przed krajami, które jak Polska, dążą do konwergencji standardów ze ścisłą czołówką państw wysoko rozwiniętych, kluczowych w rankingach oceny jakości życia w miastach[5]. Ważny wymiar nowoczesnego planowania – uspołecznienie procesu – jest w Polsce zagadnieniem nowym, wymagającym zasadniczych zmian w dotychczasowej praktyce urbanistycznej zbudowanej na modelu statutory planning. Poprawa parametrów efektywności struktur miejskich, choćby w wymiarze energetycznym (dyrektywy unijne 2020), szerzej łączy się w polityce UE z powiązanymi kwestiami gospodarczo-społecznymi (innowacyjność, zasoby ludzkie, kapitał społeczny, tożsamość), które ramowo ujęte zostały w 2007 r. w deklaracji woli Leipzig Charter on Sustainable European Cities[6]. Nieformalna wewnętrzna umowa polityczna adaptuje do warunków europejskich postulaty wynikające z wielu aktualnych, teoretycznych koncepcji rozwoju miasta współczesnego[7]. W sposób zintegrowany tworzy z nich europejski paradygmat rozwoju miejskiego. Dokument ten jednoznacznie postuluje rozwój partycypacyjnego modelu zarządzania miastem, widząc w nim szansę na budowanie nowocześnie funkcjonującej, włączającej wspólnoty miejskiej. Rzeczywiste wdrożenie do codziennej praktyki tak określonej strategii rozwoju urbanistycznego wymaga w Polsce istotnych zmian w kulturze planowania, silnie naznaczonej dziś przez doświadczenie neoliberalnego zredukowania urbanistyki do prawno-administracyjnej zawiłej procedury[8]. W procesie

[5] Więcej na stronach: European Commission Regional and Urban Policy: „Quality of life in cities. Perception survey in 79 European cities, Flash Eurobarometer 366", [ec.europa.eu/regional_policy], OECD: „Better life index" [www.oecdbetterlifeindex.org], Mercer Survey: „Quality of Living Worldwide City Rankings, [www.mercer.com],

[6] [www.eu2007.de/en/News/Press_Releases/May/0524BMVBSLeipzigCharta.html].

[7] *Sustainabie city*, *Compact city*, *Smart city*, *Resilient City* czy *Creative City.*

[8] W 1994 r. przyjęto pierwszą ustawę określającą w demokratycznych warunkach zasady planowania przestrzennego w Polsce. W 2003 r. wprowadzono nową ustawę nie-

Biuletyn 264 - Lorens IV.indd 123 04.04.2017 17:39:51

MOST WIEDZY Pobrano z mostwiedzy.pl

tym, ograniczania roli państwa i pozornej redukcji barier proceduralnych dla działalności gospodarczej obywateli, radykalnie zdeprecjonowany został status urbanisty-planisty jako zawodu zaufania publicznego wymagającego gwarantowanych przez izbę zawodową kwalifikacji[9]. Potrzeba powrotu planowania miejskiego jako zagadnienia istotnego w życiu społecznym jest obecnie tematem szeroko w kraju dyskutowanym. Niezwykle opóźniony proces rewitalizacji[10] miast polskich pokazuje jednak, że wprowadzenie w Polsce nowoczesnego system planowania jako istotnego dla gospodarki wymiaru sektora publicznego, napotka na spore bariery. Planowanie strategiczne czy urbanistyka operacyjna, stosowane dla zwiększenia efektu synergii i katalizy urbanistycznej, wymagają reform zasad funkcjonowania administracji miejskiej – przejście do elastycznego i zintegrowanego modelu zarządzania, podniesienie i poszerzenie kompetencji pracowników, wzmocnienia udziału społeczeństwa oraz pełniejsze wykorzystanie innowacji dzięki rozwojowi sieci współpracy z zewnętrznym środowiskiem profesjonalnym. Osiem lat, jakie upłynęły między ratyfikowaniem Karty Lipskiej a przyjęciem głównych aktów prawnych otwierających możliwości w miarę sprawnego wdrożenia jej wytycznych (Polityka Miejska, Ustawa o Rewitalizacji) świadczy o wysokim poziomie wyzwania, jakie ta deklaracja postawiła wobec dominującego obecnie stylu zarządzania strukturami miejskimi w Polsce (ryc. 1).

korzystnie zmieniającą udział mieszkańców i właścicieli w procesie sporządzania planów miejscowych oraz określono ułomne konstrukcje prawne skutkujące eskalacją urbanizacji terenów rolnych (urban sprawl). W związku z intensyfikacją modernizacji kraju od 2003 r. przyjęto wiele aktów prawnych tzw. specustaw. Wyłączyły one spod systemowego planowania w trybie ustaw o planowaniu przestrzennym, infrastrukturalne, głównie liniowe inwestycje publiczne, tj. drogi, gazociągi, sieci wodno-kanalizacyjne i energetyczne, linie kolejowe, a nawet inwestycje związane z organizacją EURO 2012 Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej. Sytuacja ta wprowadziła istotny zamęt do profesjonalnego i powszechnego rozumienia zasad planowania miejskiego, multiplikowane przez liczne stale zmieniające się przepisy i procedury zakresu ochrony środowiskowej oraz prawa budowlanego.

[9] W 2014 r. dokonano ustawowego wykreślenia profesji urbanisty z listy zawodów zaufania publicznego i rozwiązano działającą od 2001 r. obligatoryjną izbę zawodową urbanistów na znak deregulacji zasad dostępu do zawodów.

[10] Ustawa o Rewitalizacji przyjęta przez parlament w 2015 r. otworzyła możliwość finansowania zamierzeń rewitalizacji społecznej miast z wykorzystaniem środków unijnych dystrybuowanych przez programy regionalne. Wyjątek stanowią miasta Bytom i Łódź wytypowane jako przykłady do modelowej kompleksowej rewitalizacji. Łódź rozpoczęła starania o prawo organizacji tzw. małego EXPO w 2022 r. poświęconego kwestii kompleksowej rewitalizacji obszarów miejskich, które zorganizowane ma być na terenie śródmieścia miasta objętego procesem obszarowej rewitalizacji. Obecny stan potrzeb oraz zaawansowanie tego procesu porównać można ze stanem z początku lat 90. berlińskich dzielnic centralnych, tj. Pankow-Prenzlauerberg czy Mitte.

Biuletyn 264 - Lorens IV.indd 124 04.04.2017 17:39:51

MOST WIEDZY Pobrano z mostwiedzy.pl

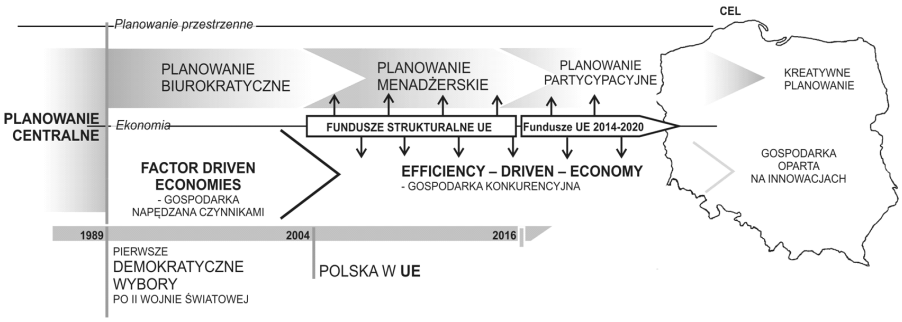

Ryc. 1. Fazy transformacji na płaszczyźnie urbanistycznej i ekonomicznej

Źródło: Opracowanie własne (ryc. 1-4).

W ostatnim ćwierćwieczu polityka maksymalnego przyspieszenia modernizacji kraju umocniła w Polsce stan niedokończenia transformacji administracyjnego modelu *bureaucracy planning* (planowanie biurokratyczne) w model *management planning* (planowanie menedżerskie). Wielkie inwestycje infrastrukturalne, tj. modernizacja sieci wodno-kanalizacyjnych, oczyszczalni ścieków, budowa dróg, autostrad, mostów, linii tramwajowych, stadionów, a nawet budynków uniwersyteckich i muzeów, postrzegano jednowymiarowo jako projekty – obiekty, a nie uspołeczniony proces generujący wartości dodane[11]. Anachroniczne, sektoralnie techniczno-remontowe podejście do inwestycji publicznych nie przyczyniło się do rozwoju nowej społecznej identyfikacji lokalnej wyrażającej się w emocjonalnym, budującym stosunku do unowocześnień przestrzennych. Często przeciwnie brak korelacji z procesem poprawy jakości przestrzeni publicznej (nowe przestrzenie i obiekty lokalnej tożsamości) pogłębił konflikty i podziały zaprzepaszczając potencjał stanu zmiany do budowy rzeczywistego rozszerzenia wiedzy o zarządzaniu miejskim[12]. Nie próbowano także wykreować w tym dziesięcioleciu nowej kultury planistycznej opartej na adekwatnej do uwarunkowań strukturze ścisłej, partnerskiej współpracy służb miejskich z mieszkańcami – szeroko rozumianym sektorem prywatnym – reprezentowanym zarówno przez pojedyncze osoby, zorganizowane grupy mieszkańców, sprofilowane środowiska, ale też lokalny biznes (przedsiębiorcy, inwestorzy, właściciele). Dlatego do następnej fazy rozwojowej realizacji

[11] Uwarunkowania polskiej *Ustawy o zamówieniach publicznych* istotnie wpływały na osiągane wyniki: preferencja ceny i czasu nad jakością.

[12] W Berlinie uznaje się, że inwestycje publiczne stały się jednym z istotnych elementów budowania nowego zintegrowanego społeczeństwa stolicy na nowo zjednoczonego państwa [Roskamm 2006].

Biuletyn 264 - Lorens IV.indd 125 04.04.2017 17:39:52

MOST WIEDZY Pobrano z mostwiedzy.pl

złożonych procesów miejskich, tj. rewitalizacji, w której inwestycje publiczne są narzędziem akupunkturowego generowania impulsu rozwojowego – miasta polskie wkraczają w przeważającej mierze nieprzygotowane. Nowe techniki planowania i zarządzania mobilizujące w kreatywny sposób potencjały lokalnych społeczności[13] są nadal traktowane z dużym dystansem, gdyż oparte są w dużej mierze na zaufaniu publicznym, którego deficyt stanowi jedną z istotnych barier rozwojowych w Polsce [Stompka 2007].

3. Udział społeczny w planowaniu

Dialog publiczny w miastach polskich do niedawna rozumiany był jedynie jako poszerzenie dostępu do informacji publicznej[14] oraz wypełnianie minimum ustawowych procedur prawnych związanych z demokratycznym wymiarem planowania (zgodnie z literą prawa, nie zawsze jednak z jego duchem)[15]. Powszechna eskalacja konfliktów oraz pogłębianie utraty zaufania publicznego są skutkami dominującego nadal modelu polityki top-down. Przestarzały, nieprzejrzysty i inercyjny systemem planowania, niewystarczająco skorelowany czasowo z procesem inwestycyjnym, skutkuje promocją projektów przed procesami, a silnych inwestorów przed inicjatywami obywatelskimi. Uspołecznienie jest *de facto* w Polsce nadal działaniem pozornym, jeśli wyniki analiz sytuacji odniesiemy do w modelu drabiny partycypacji,

- brak uczestnictwa (manipulacja, terapia),
- działania pozorne (informowanie, konsultacje, ugłaskiwanie),
- uspołecznienie władzy (partnerstwo, delegowanie, kontrola obywatelska).

Po 2004 r.[16] dostęp do środków unijnych wymógł na systemie uspołecznienie procedur związanych z realizacją inwestycji publicznych. Nowy element – obligatoryjne konsultacje publiczne wariantowych rozwiązań planowanych do realizacji inwestycji publicznych – stały się w dużej mierze impulsem do mobilizacji społecznej na tzw. konflikcie – sprzeciwu wobec planów przekształceń, które z nagła zaburzyć miały dotychczasowe funkcjonowanie dzielnic. Jednocześnie liczne inicjatywy społeczno-kulturalne i stosowne fundusze europejskie

[13] Doświadczenia niemieckie wypracowane dzięki formatowi IBA (Intenational Building Exhibition) – an instrument of visionary urban development, i rozwinięte w praktyce miast, tj. Lipsk, Berlin, Hamburg, Stuttgart czy Monachium.

[14] *Ustawa z 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej.* Według polskiego prawa każda informacja o sprawach publicznych jest informacją publiczną.

[15] Statutory planning.

[16] 2004 r., akcesja Polski do struktur Unii Europejskiej.

Biuletyn 264 - Lorens IV.indd 126 04.04.2017 17:39:52

MOST WIEDZY Pobrano z mostwiedzy.pl

umożliwiły realizację istotnej liczby tzw. projektów miękkich[17], które w przeważającej mierze adresowane były do problematyki wsparcia, krystalizującego się w nowych warunkach systemowych, wspólnot sąsiedzkich i dzielnicowych[18]. Po 2010 r. oba te nurty "walczący" i "umacniający" znalazły odpowiednią platformę integracji w unowocześniających się lub nowo powstających radach dzielnic i osiedli zainteresowanych kreatywnym udziałem w rozwiązywaniu konfliktów i inicjowaniem zmian w myśl dewizy zbliżania mieszkańców do ich miasta. Środowiskową i opiniotwórczą rolę rad dzielnic wsparły stowarzyszenia działające na rzecz dzielnicy. Ich działalność wzmocniło wprowadzenie budżetu obywatelskiego, którego istnienie i charakter działalności jest obecnie probierzem zaawansowania uspołecznienia polityki miasta. Po kilku latach działalności tego układu dostrzeżony został problem koordynacji aktywności mieszkańców. Liczne pomysły nie były realizowane z braku potencjału organizacyjnego, inicjatywy wzajemnie ze sobą konkurowały lub blokowały, grupy interesu nie znajdowały kompromisowego rozwiązania, potrzeby mniejszości ulegały naciskowi silniejszych grup interesu. Wobec częstego chaosu i braku konsensusu w obrębie rad dzielnic, a często wręcz otwartych konfliktów, władze miejskie niedostatecznie wiążąco traktują opinie aktywistów miejskich. Uznają je często za mało reprezentatywne – przedstawiające interesy specyficznej grupy, a nie całej społeczności. Burmistrzowie o autorytarnych inklinacjach redukują znaczenie rad dzielnicowych do roli fasylitatorów życia sąsiedzkiego, nie widząc w nich istotnych partnerów w zarządzaniu przestrzenią miejską. Nadużywany w ostatniej dekadzie argument wyższej konieczności – presji czasu w wyścigu o wykorzystanie dotacji unijnych, silnie determinuje charakter dialogu publicznego postępującego według modelu DAD: decide-annonce-defend [Selle 2011] nie stroniącego od „PR"-owskich technik manipulacyjnych. Jednak bardzo powoli

[17] Intensywny rozwój organizacji pozarządowych.

[18] Mimo że Ustawa z 1990 r. przywracająca funkcjonowanie w Polsce samorządu terytorialnego umożliwiała tworzenie organów pomocniczych w formule rad dzielnic i osiedli, dopiero po 2005 r. (w Gdańsku 2010 r.) miasta otworzyły się na rzeczywistą aktywizację tego rodzaju wsparcia polityki uspołecznienia procesu zarządzania miastem. Rada jest wybierana w wyborach dzielnicowych kadencyjnie i pełni funkcję organu opiniującego i doradczego, działającego na rzecz integracji i aktywizacji, a także samopomocy mieszkańców. W Gdańsku, od 2007 r. szczególnym impulsem do uaktywnienia zainteresowania władz miejskich życiem dzielnicowym, stały się starania o uzyskanie tytułu Europejskiej Stolicy Kultury 2016 prowadzone pod hasłem: „Gdańsk – Miasto Wolności" eksplorujące temat walki o wolność i demokrację. Kluczem dużego sukcesu tego programu dla rozwoju miasta stał się program kulturalny „Dzielnica-Stolica" stworzony przez Instytut Kultury Miejskiej [www.ikm.gda.pl/o-nas/historia/]. Wiele z przygotowanych wówczas formatów imprez kontynuowane było po zakończeniu [Bednarska 2015].

Biuletyn 264 - Lorens IV.indd 127 04.04.2017 17:39:52

MOST WIEDZY Pobrano z mostwiedzy.pl

przebija się rozumienie zasady „wypośrodkowania" między prymatem dobra publicznego a zyskiem kapitału prywatnego, nie tylko jako istotnego wymiaru demokracji, ale jako działania generującego wymierne zyski: gospodarcze, polityczne, społeczne, środowiskowe. Taka polityka przejrzystego dialogu wokół przestrzeni[19] uznawana jest w krajach wysokiej kultury planistycznej za podstawę tworzenia warunków do rozwoju harmonijnego i stabilnego, ale zróżnicowanego środowiska mieszkaniowego i gospodarczego, pozwala wykształcić sytuację przewidywalną i wiarygodną, obniżyć ryzyko inwestycyjne, zapobiec rozwojowi niszczących praktyk spekulacyjnych[20].

Mimo istotnych zmian wprowadzonych ustawami z 2015 r., polskie prawo nie zmusza nadmiernie władz miejskich do zwiększania zakresu uspołecznienia. Dokonujący się w tym zakresie postęp jest wynikiem oddolnych procesów postępujących dzięki aktywistom miejskim generującym zmiany w świadomości szeroko rozumianej opinii publicznej, a co za tym idzie politycznym elektoracie. Ten w bardzo egalitarny proces przenika się z intelektualną refleksją elit intelektualnych kraju, która od 2005 r. co roku intensyfikuje Kongres Obywatelski[21].

[19] Dewiza RTPI Mediation of space – making place.

[20] W pewnym sensie narzucają się analogie do doświadczeń niemieckich końca lat 60., gdy niepokoje studenckie 1968 ściśle powiązane z problemami niszczonych modernizacją miast (a szczególnie Berlina Zachodniego), doprowadziła do deklaracji politycznych. Słowa ówczesnego Kanclerza Willy Brandta z 1969 r.: „Chcemy odważyć się na więcej demokracji. (…) Współdecydowanie, współodpowiedzialność naszego społeczeństwa w różnych obszarach będą siłą napędzającą w nadchodzących latach", są dziś podawane jako geneza funkcjonującej obecnie praktyki szerokiej partycypacji [Senatsverwaltung… 2011]. Niemcy rozwijając swój model społeczeństwa obywatelskiego zaangażowanego w swoje sąsiedztwo, zrozumieli znaczenie tworzenia neutralnych platform integrujących środowiska ponad partykularnymi interesami osób i grup wspólnego interesu. Powszechna partycypacja społeczności we współdecydowaniu i współodpowiedzialności ma funkcjonować niezależnie od polityki, nie ma stanowić jej przedpola [Nolte 2011]. Takie rozumienie poszerzonej demokracji pozwoliło na utrzymanie pewnej ciągłości w aktywności społecznej, który po okresie powszechnego ożywienia (zrywu pod hasłem „Wir sind das Volk" – To my jesteśmy Narodem) społecznego czasu przemian (1990) został zagospodarowany w debacie o przyszłości miast w nowych uwarunkowaniach – w przedsięwzięciu partycypacyjnym pt: WerkStadt ErNEUerung nt. 13 obszarów rewitalizacji Lipska w 1992 r. wzięło udział 10 000 obywateli [dane z Beitrage zur Stadtentwicklung No 43, Stadt Leipzig Dezenat Stadtebtwicklung und Bau, 2005].

[21] Kongres Obywatelski jest trwałą płaszczyzną spotkań, dialogu, refleksji i samodoskonalenia Polaków organizowaną przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową we współpracy z partnerami instytucjonalnymi i indywidualnymi ze sfery gospodarki, nauki i sektora pozarządowego. Kongres Obywatelski jest też niesformalizowaną wspólnotą Polaków, którzy uczestnicząc w jego spotkaniach akceptują jego formułę i przez swoje głosy są współtwórcami jego przesłań [www.kongresobywatelski.pl].

Biuletyn 264 - Lorens IV.indd 128 04.04.2017 17:39:52

MOST WIEDZY Pobrano z mostwiedzy.pl

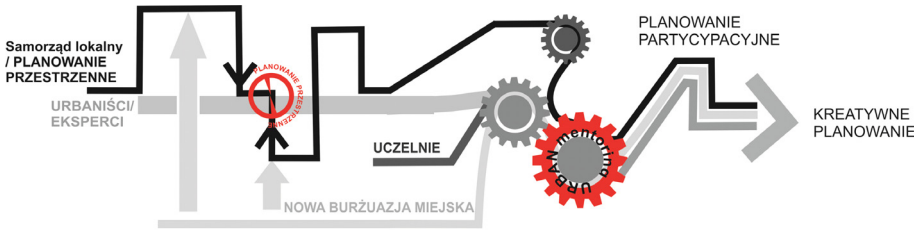

Ryc. 2. Model mechanizmu zmian w polskim planowaniu przestrzennym

Ogólnopolska debata o kondycji kraju w stałym procesie przemian uzmysławia, że również w Polsce "demokracja przedstawicielska obrosła rytuałami" [Kłosowski 2012] i partyjną polityką przestała wystarczać dzisiejszemu, dynamicznie zmieniającemu się społeczeństwu miast. Istotną rolę w przebudowie świadomości społecznej w Polsce odgrywa środowisko Krytyki Politycznej[22] – działając od 2002 r. forum młodej inteligencji zaangażowanej. Prowadzi ono od lat konsekwentną działalność uświadamiającą i formującą nową grupę odgrywającą w lokalnych społecznościach rolę lokalnych liderów, modertorów, fasylitatorów (ryc. 2).

W tych uwarunkowaniach udział instytucji akademickich, takich jak Politechnika Gdańska w rozwoju nowych praktyk planowania partycypacyjnego staje się realizacją jej społecznej misji wpisującej się konstruktywnie w główny nurt toczącej się na różnych forach krytycznej debaty wokół społecznych „zysków i strat" okresu transformacji. Definiuje ona odczuwalną powszechnie potrzebę zwrotu w priorytetach rozwojowych [Skrzypek 2012]. Od pięciu lat, w całym kraju obserwuje się wzrost ruchów społecznych działających na rzecz podmiotowego traktowania społeczeństwa i obywatela w procesie zarządzania (planowania) miastem. Obywatelskość, lokalność i wspólnotowość są mianownikiem łączącym podejmowane akcje[23]. Budująca się w formule tzw. ruchów

[22] [https://issuu.com/krytykapolityczna/docs/political-critique].

[23] W kontekście polskim impuls rozwoju zaangażowania społecznego w sprawy publiczne (w tym lokalne), wywołane mobilizacją na rzecz wsparcia wyborów demokratycznych 1989 r. w formule Ruchu Komitetu Obywatelskiego został jedynie w części wykorzystany do zbudowania demokratycznego systemu politycznego – część społeczników zasiliło szeregi tworzących się ze spontanicznych ruchów zorganizowanych partii (Unia Demokratyczna) lub wsparli działalność przekształcającego się z powszechnego ruchu w upolitycznioną centralę związkową NSZZ Solidarność. Pozostali rozproszyli się, nie mając wówczas żadnej alternatywnej, pozapartyjnej formuły dla wspólnotowego działania społecznego. Skutkiem braku rozumienia potencjału poszerzonej demokracji oraz z obawy przed brakiem kontroli państwowej nad nieupartyjnionym działaniem (brak ram prawno-organizacyjnych) utracono zmobilizowany na fali etosu ruchu Solidarności kapitał społeczny, naturalny roz-

Biuletyn 264 - Lorens IV.indd 129 04.04.2017 17:39:52

MOST WIEDZY Pobrano z mostwiedzy.pl

miejskich[24], niepolityczna opozycja wobec wykształconego po 1989 r. systemu, reprezentuje wspólnotę – zapomnianą w zorientowanym na gospodarkę, wzrost ekonomiczny i indywidualizację czasie gruntownych przemian. Intensyfikacja oddolnych działań aktywistów ku uspołecznieniu miasta jako wspólnego dobra i wzajemnego obowiązku. Jest to działanie na rzecz dokończenia procesu demokratyzacji kraju, budowania rzeczywistego społeczeństwa obywatelskiego, które charakteryzuje zdolność do samoorganizacji i podejmowania oddolnych działań, bez potrzeby udziału instytucji państwowej.

4. Formaty i bariery praktyk partycypacyjnych

Od kilku lat można w większych ośrodkach w kraju zauważyć dwie równoległe tendencje w ewolucji obecnego system włączania się społeczności lokalnych w debatę nad miastem. Strona publiczna rozwija praktyki zbliżające ją powoli do modelu EDD Engage-Deliberate-Decide [Selle 2011], gdy strona społeczna w procesie *buttom-up* poszukuje metod bliższych modelowi *adaptation and control* nastawionego na rozwój umiejętności użytkownika przestrzeni. Vischer przez ten model rozumie adaptację do nowych warunków przez zmianę postaw i zachowania oraz zdolność do podjęcia działania na rzecz zmiany uwarunkowań otoczenia, których nie można zaakceptować (zaadoptować). Chodzi o zmianę w postrzeganiu uczestnika partycypacji z pasywnego wyraziciela potrzeb i preferencji (jak w modelu *needs&preferences*) na aktywnego uczestnika zmiany [Vischer 1985, za Carmona *et al*. 2010].

Zmiana modeli praktyk partycypacyjnych wymaga nowych technik planistycznych. Kluczem są działania aktywizujące i edukujące nastawione na budzenie zainteresowania tożsamością swojej dzielnicy. Najczęstszym ich wynikiem jest podjęcie kolektywnych narad oceniających stan istniejący lub

rusznik do zbudowania pozapartyjnego systemu partycypacji. Nie bez przyczyny ówczesne decyzje i zaniedbania tego wymiaru społecznego uznać należy za jedno z uwarunkowań diagnozowanego obecnie w Polsce niskiego poziomu zaufania publicznego. W tym kontekście działania „ruchów miejskich" są nowym zrywem społecznym nastawionym na pogłębienie i poszerzenie rzeczywistego demokratycznego wymiaru miasta samorządowego. Statyczność polityczna władz samorządowych w Polsce (często 3 lub nawet kontynuowane 4 kadencje obsadzane nie tylko przez tę samą partię, ale wręcz te same nazwiska) powoduje, że działalność aktywistów miejskich ma wszelkie znamiona opozycji do oficjalnych władz silnie upolityczniających działania swojej administracji. Zasiedziała elita władzy (establishment) postrzega aktywizm miejski często wprost jako polityczną konkurencję, nawet gdy nie przejawia ona takich ambicji. Dlatego w wyjątkowych przypadkach dochodzi do uczciwego i otwartego partnerstwa, rzeczywistej współpracy a nie walki.

[24] I Kongres Ruchów Miejskich oraz pierwsze Tezy Miejskie (2011).

Biuletyn 264 - Lorens IV.indd 130 04.04.2017 17:39:53

MOST WIEDZY Pobrano z mostwiedzy.pl

prostych inicjatyw porządkowych, upiększających. Przejawia się to wzrostem zainteresowania projektami budżetu obywatelskiego umożliwiającymi realizację drobnych projektów placemakingowych[25] [Kluz, Patyk 2015]. Istotnym progiem w poszerzeniu tego podstawowego zakresu aktywności jest brak wiedzy nt. innych technik organizacji działania wspólnoty. Ograniczeniem jest też dostęp do fachowej pomocy profesjonalnego moderatora czy facylitatora niezbędnego w realizacji społecznego zamierzenia (ograniczona liczba fachowców tej specjalizacji, brak: finansowania, informacji, miejsca).

W większości z wysoko rozwiniętych kultur planistycznych, tj. Niemcy, Wielka Brytania czy Skandynawia procesy rozwijające się z prostych działań społecznych o charakterze inicjatyw obywatelskich pilotowane są przez odpowiednie publiczne struktury np. w ramach formuły *neighbourhood management*, niemiecka *Quartiermenagement*. Do rozwiązania problemu czy rozwinięcia inicjatywy wykorzystują one znane techniki partycypacyjne, a osiągnięte wyniki wykorzystują albo bezpośrednio jako wdrożenie lub też jako pogłębienie diagnozy problemu czekającego na fachowe rozwiązanie. W opisach niemieckich doświadczeń rewitalizacyjnych niezwykle często występuje model

[25] Na wymienienie zasługuje akcja „Rewolucja podwórkowa" zrealizowana z inicjatywy Domu Sąsiedzkiego Gdańskiej Fundacji Innowacji Społecznej we współpracy merytorycznej z brytyjską organizacją Groundwork. Akcja przeprowadzona w dzielnicy Gdańsk Orunia uruchomiła mieszkańców zrujnowanych kamienic do czynu społecznego na rzecz uporządkowania podwórek, zaniedbanych od przeszło 50 lat. Projekt zrealizowany został dzięki montażowi pracy społecznej, darowizn od lokalnych ogrodników oraz niewielkiego udziału środków miejskich pokrywającego 0,1 potrzebnych na zakres prac środków [więcej: Konopka A., Rewolucje podwórkowe na Oruni www.krytykapolityczna.pl/kluby-kp/trojmiasto/20131029/rewolucje-podworkowe-na-oruni] czy Projekt „Poznajmy swoją ulicę: Zielona Zielona" dotyczący tymczasowego urządzenia zieleni w przestrzeni mieszkalnego woonerf'u na obrzeżach starego miasta Gdańska. Zrealizowany z inicjatywy stowarzyszenia Inicjatywa Miasto wą Miasto dzięki udziałowi społecznemu mieszkańców, uczniów lokalnej szkoły oraz studentów Akademii Sztuk Pięknych w Gdańsku, w ramach dofinansowania z programu współpracy Miasta Gdańska z organizacjami pozarządowymi na 2015 r. i współfinansowany jest przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego województwa pomorskiego na lata 2007-2013. Projekt „Poznajmy swoją ulicę: Zielona Zielona" realizowany jest w ramach programu współpracy Miasta Gdańska z organizacjami pozarządowymi na rok 2015 i współfinansowany jest przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego województwa pomorskiego na lata 2007-2013. Projekt „Poznajmy swoją ulicę: Zielona Zielona" realizowany jest w ramach programu współpracy Miasta Gdańska z organizacjami pozarządowymi na rok 2015 i współfinansowany jest przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego województwa pomorskiego na lata 2007-2013.

Biuletyn 264 - Lorens IV.indd 131 04.04.2017 17:39:53

MOST WIEDZY Pobrano z mostwiedzy.pl

inicjatywa obywatelska – projekt pilotażowy – program modelowy – rutynowe zastosowanie, co dobrze pokazuje zasadę działania, że otwarcie systemu zarządzania miastem na uspołecznienie skutkuje innowacyjnym rozwiązaniem.

W Polsce system planowania i zarządzania jest na tego typu sytuacje przygotowany w minimalnym stopniu. Dlatego też wiele z wyników działań ze wspólnotami lokalnymi, zainicjowanych przez lokalnych aktywistów czy organizacje pozarządowe, nie przekłada się na wdrożenia i innowacje w zarządzaniu i planowaniu miejskim. Celem samym w sobie staje się wywołanie impulsu aktywizującego do działania na rzecz swojego otoczenia, zintegrowanie wspólnoty, co często skutkuje wypaleniem się entuzjazmu do systematycznej pracy lub utrwaleniem silnie zakorzenionego nawyku mobilizacji na tzw. konflikcie. Lista poniżej pokazuje większość coraz szerzej znanych w Polsce formatów pracy ze społecznością lokalną: narada obywatelska, panel obywatelski, sondaż deliberatywny, kawiarnia obywatelska, otwarta przestrzeń, spacery badawcze, sądy obywatelskie, ocena partycypacyjna, komórki planujące, future city game, 21st century town meeting, Charette, Planning for Real (TM), Planowanie partycypacyjne, warsztaty przyszłościowe, world café[26] czy wysoce profesjonalne formy planistyczne, jak UDAT (Urban Design Advisory Teams) UPAT (Urban Planning Advisory Teams). Formaty te przenikają do praktyki głównie przez specjalistów o psychologiczno-socjologicznym profilu wykształcenia, charakterystycznym dla pracowników organizacji pozarządowych pracujących z lokalnymi wspólnotami. Jednocześnie procesy planistyczno-inwestycyjne prowadzone przez administrację miejską pozostają nadal w rękach głównie inżynierów, ekonomistów, prawników, dla których praca z mieszkańcami jest tematem trudnym. Architekci-urbaniści są w tej grupie mniejszością, najlepiej jednak przygotowaną do przejęcia roli moderatora – mentora – menegera w realizacji planowania w nowym, partycypacyjnym modelu zarządzania miastem.

Pod wpływem nowych aktów prawnych (2015) wprowadzających wiele nowych regulacji w zakresie unowocześnienia polityki miejskiej samorządy zdopingowane zostały do zmian uspołecznienia. Są to np. wymogi procedur aplikacyjnych o środki finansowe dla zamierzeń rewitalizacyjnych. Jest to istotny postęp popychający urzędy do działania w kierunku rozwoju nowych form dialogu ze społecznością, nie łączy się to jednak automatycznie z pracą nad efektywnym systemem uspołecznienia. Analogicznie do działania w poprzednim modernizacyjno-inwestycyjnym etapie rozwoju, administracja miejska usiłuje

[26] Lista opracowana przez Pracownię Badań i Innowacji Społecznych Stocznia pełniącą funkcję krajowego centrum [http://partycypacjaobywatelska.pl/strefa-wiedzy/techniki/].

Biuletyn 264 - Lorens IV.indd 132 04.04.2017 17:39:53

MOST WIEDZY Pobrano z mostwiedzy.pl

realizować uspołecznienie jako projekt, nie zaś jako proces, niejako edukacyjny, w którym obie strony uczą się współpracy i uwspólniają wiedzę, przyzwyczajają się do sensowności dyskusji i nabierają wzajemnego doświadczenia.

Spośród wielu formuł pracy stosowanych na świecie, wyróżnić można cztery podstawowe kategorie odpowiadające za przygotowanie społeczności lokalnej, a przynajmniej jej przedstawicieli, do efektywnego udziału w planowaniu. Są to techniki rozwijające:

- rozumienie złożoności perspektyw oceny – różnicy między własnym (subiektywnym) a wspólnotowym postrzeganiem problemów, potrzeb i rozwiązań przestrzennych – stawiających pytanie kogo reprezentuję w tym procesie oprócz siebie;
- umiejętności w poznawaniu i porównywaniu miejsc w nastawieniu na poszerzone widzenie swojego otoczenia jako strefy potencjałów, a nie jedynie problemów;
- uczące posługiwania się bazą informacji miejskiej: czytaniem planów, odnoszeniem ich do przestrzeni rzeczywistej, nakładania informacji pochodzących z różnych źródeł, rozumienia struktury funkcjonowania administracji miejskiej itd.;
- przygotowanie do współuczestnictwa w procesie planowania – kreowania rozwiązań przyszłych.

Obserwacje refleksji osób podejmujących się ról fasylitotorów czy moderatorów, zarówno w oddolnych, jak i odgórnych procesach partycypacyjnych wskazują na istotny problem tkwiący w braku strukturalnego podejścia do przygotowania partycypacji w Polsce [Harat, Twardoch 2015]. Wskazują jednoznacznie, że brak strategii jest strategią zniechęcania i roztrwaniania potencjału społecznego [Jurecka 2015]. Ten aspekt utrudnia lub wręcz zamyka możliwość poszerzenia współuczestnictwa przez rozwój partnerstw zwiększających konstruktywne zaangażowanie przedsiębiorców w podnoszenie standardu społeczno-przestrzennego. Ta część społeczeństwa – lokalny biznes – jest dalece niedostatecznie reprezentowana w gremiach opiniujących i doradczych planowania, co istotnie zawęża postrzeganie kategorii "mieszkaniec" jako słabej (niekompetentnej?) części społeczeństwa. Powyższe refleksje poprzeć można licznymi przykładami z praktyki.

Zmiana wymaga istotnej dozy innowacji dotyczącej zarówno szerokiej edukacji w prowadzeniu dialogu, adaptacji do polskich warunków stosowanych na świecie metod i narzędzi, jak i kreatywnych rozwiązań własnych, adresowanych do problemu licznych blokad ograniczających konstruktywny dialog zaangażowanych w planowanie stron. Efektywna komunikacja to zwrotny pro-

Biuletyn 264 - Lorens IV.indd 133 04.04.2017 17:39:53

MOST WIEDZY Pobrano z mostwiedzy.pl

ces mówienia i słuchania, oparty na wspólnej wyjściowej bazie porozumienia między nadawcą a odbiorcą. Łącząca strony przestrzeń rozbudowuje się w dialogu dzięki istnieniu niekwestionowanej przez wszystkie strony podstawowej wiedzy wspólnej. W skrypcie *Public Places Urban Spaces the dimensions of urban design* brytyjscy topowi urbaniści Carmona, Tiesdell, Heath, Oc. [2010] wyróżniają 5 głównych osi powstawania nieporozumień w procesie planowania przestrzeni miejskiej: 1. Profesjonalista – laik, 2. Designer – nie designer, 3. Designer – użytkownik, 4. Silny – słaby, 5. Rzeczywistość – wizja przyszłości. Świadomość tej sfery problemowej powinna przesunąć kwestie nowych narzędzi powszechnej urbanistycznej edukacji obywatelskiej na czoło istotnych priorytetów rozwojowych każdego miasta. Inspirujących przykładów dostarcza urbanistyczna praktyka niemiecka, która od dekad próbuje przebić się do Polski przez liczne wspólne inicjatywy środowisk akademickich i profesjonalnych.

Budzenie się świadomości o potrzebie uzyskania lub zaoferowania wsparcia merytorycznego jest w społeczeństwie polskim procesem niezwykle złożonym. Wielką rolę w tej kwestii odgrywają media elektroniczne, a szczególnie portale społecznościowe, które są jednak narzędziem obosiecznym – umożliwiając dostęp do rozległych źródeł informacji i wiedzy, kreują jednocześnie u laików pozory dysponowania pełnią profesjonalnej wiedzy, a jednocześnie są nośnikiem sensacji, manipulacji, niezdrowych emocji towarzyszących niemal każdej kontrowersyjnej kwestii, jakiej planowanie przestrzenne dotyczy. Wspo-

Faza 1	Faza 2	Faza 3	Faza 4	Faza 5	Faza 6
Brak zaufania społecznego do strony rządzącej – władz lokalnych				**budowa zaufania**	
		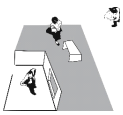	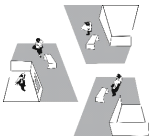		
ja / moje mieszkanie ewentualnie moja klatka schodowa/ mój ogródek	zauważam przestrzeń wokół **– stawiam żądania do miasta**	robię akcje **„dla przestrzeni"** wraz z sąsiadami / znajomymi	miejska partyzantka / ruchy miejskie **– fala akcji „*place making*"**	potrzeba zrozumienia / koordynacji / dyskusji + stworzenia wspolnej wizji ***= urban mentoring***	***urban coaching*** wdrożenie strategii **– lokalne „lokomotywy"** działania w systemowy sposób organizują przestrzeń

Ryc. 3. Fazy rozwoju świadomości wśród mieszkańców i rola *mentoringu* i *coachingu* urbanistycznego

Biuletyn 264 - Lorens IV.indd 134 04.04.2017 17:39:53

MOST WIEDZY Pobrano z mostwiedzy.pl

mniany powyżej problem niskiego zaufania publicznego charakteryzujący polskie społeczeństwo, co zostało wielokrotnie w ostatnich latach zdiagnozowane i medialnie stematyzowane [Stompka 2007] powoduje, że rola profesjonalisty reprezentującego służby miejskie lub działającego w ich imieniu na zlecenie urzędu jest niezwykle trudna, gdyż dla lokalnej społeczności mało wiarygodna. Argumentacja wynikająca z fachowej wiedzy, a tym bardziej kreatywne, nieznane w mieście rozwiązania są silnie kwestionowane. Sytuacja ta daleka jest od minimalnych standardów powoduje, że innowacja w dziedzinie komunikacji w planowaniu społecznym, podnoszeniu kompetencji dialogu publicznego, dotyka istotnej kwestii poprawy uwarunkowań dla innowacyjnych rozwiązań technicznych czy organizacyjnych (ryc. 3).

2. Mentoring urbanistyczny

Mentoring urbanistyczny (dalej MU) to rodzaj doradztwa – partnerska relacja między profesjonalistami w dziedzinie planowania miasta a lokalnymi społecznikami, zorientowana na odkrywanie i rozwijanie potencjału strony społecznej. Proces dwukierunkowej wymiany wiedzy umożliwiający zindywidualizowanie programu współpracy. MU zakłada, że strona społeczna posiada istotne kompetencje w zakresie wiedzy o uwarunkowaniach i potrzebach lokalnych. Asysta profesjonalistów potrzebna jest w celu:

- poszerzenia zakresu rozumienia przez społeczników mechanizmów i narzędzi planowania oraz zarządzania miastem,
- rozwoju wyobrażeń na temat jakości i standardów możliwych do uzyskania dzięki rozwiązaniom systemowym, synergicznym.

MU nie ma na celu zastąpienia planistycznych służb miejskich z ich narzędziami planistycznymi i procedurami uspołecznienia współpracy. MU nie jest praktyką zorientowaną na produkt (wynik w postaci gotowych rozwiązań), ale na proces – nabywanie poszerzonych kompetencji przez reprezentantów lokalnej społeczności do podjęcia konstruktywnej roli w oficjalnych procesach opracowania, opiniowania, inicjowania planów i projektów dotyczących przestrzeni miejskiej prowadzonymi przez przedstawicieli administracji i władz miasta. [Rembarz, Martyniuk-Pęczek 2015].

Inspirowanie, stymulowanie i ukierunkowane wsparcie to cel realizacji działań w ramach mentoringu urbanistycznego, którego program dostosowany jest do indywidualnych potrzeb lokalnej społeczności dążącej do pełniejszego rozumienia złożonej materii, jaką jest planowanie i zarządzanie miastem. Jest to działanie okresowe pomagające lokalnej wspólnocie na

Biuletyn 264 - Lorens IV.indd 135 04.04.2017 17:39:54

MOST WIEDZY Pobrano z mostwiedzy.pl

wzmocnienie kompetencji planistycznych i organizacyjnych umożliwiające dalsze samodzielne konstruktywne działanie zarówno w dialogu wewnątrzdzielnicowym, jak i na zewnątrz w kontaktach z administracją miejską. Sukcesem prowadzonego MU jest możliwość zmiany formuły na relację o charakterze *coachingu* – asystowanie w procesie wzmocnienia skuteczności działania, wspieranie w samodzielnym określaniu celów i metod działania na podstawie własnych odkryć, wniosków i zasobów.

Mentoring urbanistyczny ma charakter trwałej relacji o rozpisanym w dłuższym okresie programie, w którym bierze udział określona grupa stałych uczestników, reprezentujących grupy lokalnych aktywistów np. radnych, członków rady dzielnicy czy osiedla, przedstawicieli dzielnicowych środowisk i charakterystycznych grup, a także pracownikami organizacji pozarządowych działających na rzecz lokalnej wspólnoty. Współpraca w ramach MU ma charakter dwukierunkowej wymiany: obustronnego wkładu wiedzy i pracy. Zakłada się dobrowolną wolę uczestników do wymiany i poszerzenia wiedzy jako przygotowania do rozwiązania zadań. Należy unikać realizacji MU w sytuacji kryzysowej nacechowanej otwartym konfliktem pod presją czasu. Jest to wymóg bardzo trudny do spełnienia szczególnie w społecznościach rozpoczynających działania zorganizowane, narażone na ustalanie priorytetów oraz hierarchii. Dlatego szczególnie ważnym elementem w prowadzeniu mentoringu urbanistycznego jest kwestia wiarygodności zespołu profesjonalistów przyjmujących tę rolę. Istotną kwestią jest wyważenie między niezależnością od lokalnego układu sił (administracja miejska, lokalny biznes, środowisko miejskich inwestorów i deweloperów) a kwestią rozumienia lokalności – bycia jednym z mieszkańców. Współpraca z wiarygodną lokalną organizacją pozarządową działającą z oddaniem na rzecz społeczności dzielnicy i zakorzenionej w niej, co najmniej od kilku lat zwiększa szansę na powodzenie i trwałość wyników prowadzonego mentoringu urbanistycznego.

W zależności od ogólnego przygotowania grupy współpracującej z profesjonalistami, MU dostosowując program współpracy do lokalnych potrzeb kładzie nacisk na rozwój kompetencji w zakresie [Rembarz, Martyniuk-Pęczek 2015]:

1. Analizowania i waloryzowania otaczającej przestrzeni z pracą nad poszerzaniem perspektywy subiektywnej na obiektywną – widzenie i rozumienie otoczenia/dzielnicy.
2. Systemowego rozumienia rzeczywistości w podziale na problemy/niedobory oraz walory/ potencjały rozwojowe miejsca/dzielnicy zamieszkania.
3. Rozumienia pojęć używanych w planowaniu miast.
4. Rozwoju umiejętności publicznej debaty:

Biuletyn 264 - Lorens IV.indd 136 04.04.2017 17:39:54

MOST WIEDZY Pobrano z mostwiedzy.pl

- formułowania konstruktywnych wypowiedzi, słuchania i słyszenia argumentów innych, (oponentów), strukturyzacji zapisu debaty,
- nad oceną rozwiązań przestrzennych z poszerzeniem perspektywy porównawczej,
- nad wypracowywaniem kompromisu społecznego wokół proponowanych rozwiązań (grupa użytkowników – priorytet realizacyjny).

5. Poszerzania wiedzy na temat zasad i sposobów kształtowania polityki miejskiej.

Mentoring urbanistyczny powinien być prowadzony przez zespół specjalistów o uzupełniających się kompetencjach z zakresu planowania przestrzennego (urbanistyka, architektura krajobrazu, socjologia, infrastruktura miejska, ekonomia i prawo). Ich działanie nakierowane powinno być na:

- inspirowanie powstania w dzielnicy grupy doradczo-inicjatywnej o kompetencjach umożliwiających systemową współpracę w ramach partycypacyjnego planowania miasta;
- asystowanie w sporządzaniu mikrolokalnych strategii, wizji i koncepcji wprowadzania usprawnień w społeczno-przestrzennym funkcjonowaniu dzielnicy;
- poszerzania zakresu wyobrażeń na temat rozwiązań konkretnych problemów – krytyczny przegląd przykładów dobrej praktyki;
- doradztwo, ewaluację oraz pomoc w programowaniu działań lokalnej społeczności, wsparciu we wdrożeniu wypracowanych strategii, w szczególnych przypadkach może również obejmować swoim zakresem fazę realizacyjną (przejście do formuły placemaking'u: wspólnej pracy na rzecz fizycznej przebudowy wybranego miejsca);
- wspieranie rozwoju sieci współpracy partnerskiej grupy lokalnej ze wszystkimi lokalnymi i ogólnomiejskimi aktorami procesu.

Do głównych form pracy w ramach MU należą [Rembarz, Martyniuk-Pęczek 2015]:

1. Warsztaty analityczne (focusowe) pozwalające na przejście ich uczestników od pozycji:
   - subiektywnego do obiektywnego oraz od indywidualnego do grupowego widzenia, rozumienia i nazywania przestrzeni miejskiej oraz zachodzących w niej zdarzeń,
   - widzenia jedynie problemów do dostrzegania potencjałów tkwiących w miejscach i potrzebach.
2. Warsztaty analityczne nad stanem istniejącym odpowiadające na pytania: co jest? gdzie jest? jakie jest? jak działa? kto używa?

Biuletyn 264 - Lorens IV.indd 137 04.04.2017 17:39:54

MOST WIEDZY Pobrano z mostwiedzy.pl

3. Indywidualne zadania domowe do przedyskutowania w najbliższym otoczeniu (konsultacje sąsiedzko-rodzinne) oraz sprawozdanie z ich wyniku w grupie MU – w celu zbudowania tzw. grupy wsparcia, pozwalające na weryfikację własnych poglądów oraz wiedzy nabytej w ramach MU w zaufanej grupie osób, ćwiczenie w identyfikowaniu grupy przez siebie reprezentowanej i jej poglądów.
4. Wymiana inspiracji i poglądów w grupie na mediach społecznościowych.
5. Omówienia/podsumowania/wykłady tematyczne np. komunikacja, zieleń, przestrzeń publiczna.
6. Prezentacja i dyskusja przykładów dobrej praktyki (realizacje) i koncepcji przestrzennych np. studialnych projektów studenckich – ćwiczenie w kreatywnej debacie nad przyszłością – konstruktywna krytyka, poszukiwanie pomysłu, budowanie koncepcji.
7. Omówienie dokumentów polityki przestrzennej miasta oraz jego zamierzeń inwestycyjnych (niezależni specjaliści komentujący).
8. Warsztaty projektowe dotyczące ulepszeń w konkretnych obszarach w dzielnicy.
9. Dyskusja nad wynikami warsztatów pod kątem zagadnień realizacyjnych: kto inwestuje, kto utrzymuje, kto używa, kto zarabia, jakie partnerstwa, jakie sposoby zainicjowania zmiany.
10. Omówienia i warsztaty nad założeniami opracowań podsumowujących np. mikrostrategii.

Mentoring urbanistyczny powinien zapewnić wsparcie profesjonalne oparte na najnowszej wiedzy o sposobach rozwiązywania problemów przestrzennych. Chodzi o wyjście poza schemat uczenia o aktualnych praktykach urzędowych i możliwych do zastosowania "chwytach" walki z tym systemem. Większość z kluczowych problemów dzielnicowych społeczności wynika z realizacji przez urzędy anachronicznego biurokratycznego, a nie managerskiego modelu planowania stroniącego od innowacji uspołeczniania procesu planowania. Mentoring urbanistyczny jako technika dyseminacji kompetencji do zintegrowanego planowania przestrzennego wymaga istotnego przygotowania zespołu prowadzącego. Ten warunek powoduje, że bez kolejnych innowacyjnych rozwiązań wysokie koszty tej metody, podobnie do innych kompleksowych formatów *community planning*, tj. CHARETTE, UPAT czy UDAT ograniczą możliwości jej stosowania. W tym punkcie istotnego znaczenia nabiera potencjał realizacji mentoringu urbanistycznego w dzielnicy we współpracy z jednostkami uniwersyteckimi, szkolącymi młode kadry w trójstopniowym systemie nauczania akademickim.

Biuletyn 264 - Lorens IV.indd 138 04.04.2017 17:39:54

MOST WIEDZY Pobrano z mostwiedzy.pl

3. Społeczna Akademia Planowania

Przemyślane włączenie w realizację mentoringu urbanistycznego studentów studiów z zakresu planowania, *designu* i budowania miasta (architekci, urbaniści, drogowcy) oraz zarządzania (ekonomia, administracja, prawo) pozwala na wykształcenie się korzystnej zwrotnej sytuacji współpracy tych środowisk, budującej jednocześnie nową, zdrową relację mieszkaniec-profesjonalista. Wspólny udział w cyklu warsztatów dzielnicowych to sytuacja, w której uwolniony zostaje entuzjazm i idealizm, postawy cenne na etapie budowy wizji i koncepcji. Wymiana wiedzy i doświadczeń między młodymi adeptami a aktywnymi „zwykłymi mieszkańcami" owocuje pogłębieniem rozumienia służebnej roli projektanta, rewiduje koncepcje projektowe, rozwija warsztat projektowy o umiejętność komunikacji z nieprofesjonalistą – uczestnikiem procesu planowania, późniejszym użytkownikiem. Młody projektant skonfrontowany z praktyką zawodu na wczesnym etapie kształcenia rozwija w sobie umiejętności podmiotowego widzenia roli mieszkańca w procesie planowania oraz kompetencje odwagi profesjonalnej konfrontacji swoich koncepcji w debacie z lokalną społecznością. Współpraca lokalnej wspólnoty dzielnicowej ze środowiskiem akademickim, z pominięciem aktywnego udziału administracji publicznej (brak cenzury), umożliwiła wykreowanie bliższej relacji mieszkańców z młodymi profesjonalistami (studentami), co zaowocowało w przypadku projektu QV w Gdańsku redukcją nieufności i szerszym poczuciem identyfikacji (współautorstwo) z uzyskanymi wynikami. Formuła akademii planowania przeprowadzona została w modelu mentoringu urbanistycznego umożliwiającego odejście od trybu dotychczas stosowanych dwóch konwencji: opiniowania i informowania, używanych dotąd w trybie *top-down* od profesjonalistów/administracji do mieszkańców, co w istotny sposób powodowało narastanie wzajemnego niezrozumienia oraz eskalację stanów otwartego konfliktu [Martyniuk-Pęczek, Rembarz 2015].

Autorski model nauczania urbanistycznego planowania partycypacyjnego przez mentoring urbanistyczny w formacie Społecznej Akademii Planowania (SAP) został doceniony przez niezależne grono eksperckie Association of European Schools of Planning (AESOP). Program opracowany i zrealizowany na Wydziale Architektury Politechniki Gdańskiej wymieniono na trzecim miejscu wśród finalistów 2016 AESOP Excellence in Teaching Award[27].

[27] [www.aesop-planning.eu/news/en_GB/2016/07/13/readabout/aesop-excellence-in--teaching-award-2016].

Biuletyn 264 - Lorens IV.indd 139 04.04.2017 17:39:54

MOST WIEDZY Pobrano z mostwiedzy.pl

4. Wyniki mentoringu urbanistycznego w czterech dzielnicach Gdańska – mikrostrategie poprawy jakości przestrzeni publicznej

W ramach projektu *Quo Vadis Gdańsku? Mieszkańcy planują swoje miasto* w okresie od jesieni 2014 do lata 2015 r. podjęto współpracę z czterema dzielnicami Gdańska: Orunia-Św. Wojciech, Łostowice-Ujeścisko, Osowa oraz Wrzeszcz Górny. Wybór zasadniczo odmiennych dzielnic pod względem lokalizacji, profilu społecznego, tradycji miejsca, struktury własności i zabudowy czy doświadczenia w działaniu oddolnym, pozwolił na sprawdzenie teoretycznego modelu w uwarunkowaniach rzeczywistych. Głównym założeniem wyboru była gotowość rady dzielnicy i wspierających rozwój dzielnicy stowarzyszeń do podjęcia rocznego wysiłku konstruktywnego uczestnictwa w realizacji projektu.

Cztery dzielnicowe społeczne akademie planowania, złożone z mieszkańców oraz studentów architektury Politechniki Gdańskiej i Sopockiej Szkoły Wyższej spotkały się w dzielnicach na sześciu, dwugodzinnych warsztatach (ok. co miesiąc) i dwóch konferencjach oferujących możliwość wymiany i porównania doświadczeń oraz poszerzenia wiedzy merytorycznej. Równoległa realizacja w 4 dzielnicach miasta wzmogła swego rodzaju konkurencję między dzielnicami, budząc większe zainteresowania obserwatorów w facebook'owych grupach wsparcia, jak i mediów lokalnych. Założeniem pracy warsztatowej była deklaracja udziału we wszystkich spotkaniach, tak aby uzyskać efekt kontynuacji i zapewnić możliwość merytorycznego postępu dyskusji. Liczbę bezpośrednich członków wszystkich akademii SAP określić należy na ok. 180-200 osób, co po uwzględnieniu uczestników obu konferencji daje szacunkową liczbę ok 370-400 osób. Stanowiło to na przełomie 2014-2015 osiągnięcie rekordowe nie tylko w skali Gdańska, ale całej Polski, co docenia się jeszcze bardziej po zapoznaniu się z oszczędnym budżetem projektu.

Realizację mentoringu urbanistycznego skorelowano z pracą nad wizerunkiem dzielnicy z wykorzystaniem autorskiej koncepcji formuły mikrostrategii – dokumentu strategicznego o parametrach zarysu operacyjnego masterplanu, sporządzanego indywidualnie dla każdej dzielnicy. Tak określone założenia wspólnej pracy pozwoliły uniknąć zagrożenia tworzenia wizji przyszłości zagospodarowania konkretnych terenów. W ten sposób praca koncentrowała się na kwestiach wspólnych – procesach, potrzebach powiązanych z potencjałami miejsc. Uzyskany wariantowy „plan akcji o przestrzeń" nie sugerował konkretnych rozwiązań, dla których w tym trybie warsztatów nie było gwarancji realizacji. Praca nad mikrostrategią poprawy jakości przestrzeni publicznej kierunkuje

Biuletyn 264 - Lorens IV.indd 140 04.04.2017 17:39:55

MOST WIEDZY Pobrano z mostwiedzy.pl

stale uwagę uczestników na główne cele rozwojowe. W ten sposób sformułowano dla każdej dzielnicy 4 główne pola do dalszych działań – określając je hasłami bloków tematycznych i wskazując na mapie potencjalne rejony ich realizacji jako systemu przestrzeni publicznej realizującego założenie integracji dzielnicy. Mikrostrategie te są brakującym w mieście elementem planowania określającym wizję i strategię rozwoju dzielnic[28], są przez to same w sobie innowacją planistyczną, mogącą jako uniwersalne narzędzie znaleźć szerokie zastosowanie zarówno w pozostałych dzielnicach, jak i w innych miastach.

Zorganizowanie warsztatów akademii oraz redakcję mikrostrategii powierzono profesjonalistom spoza administracji miejskiej, doświadczonym w prowadzeniu projektów z planowania partycypacyjnego. Osoby te były bezpośrednio związane z dzielnicą albo jako mieszkańcy/mieszkanki, albo jako eksperci obyci w planowaniu dla tych rejonów miasta.

Synteza stanu istniejącego przygotowana przez profesjonalistów i zweryfikowania przez aktywistów w ramach warsztatów określiła dyskusję nad jakością przestrzeni publicznej w trójkącie relacji samochód – zieleń – dialog. Te właśnie pola problemowe odpowiadają za skonfliktowany dialog mieszkańców ze służbami miejskimi. Dlatego też podstawowa część mentoringu urbanistycznego poprowadzona została w kierunku poszerzenia rozumienia złożoności istniejącej sytuacji oraz pokazania puli potencjalnych, nowoczesnych sposobów rozwiązania – technicznych i strategicznych. Całość dyskusji kierowana była konsekwentnie na temat rozumienia potencjałów i znaczenia związanych ze stosowaniem nowoczesnego planowania i strategicznego działania zarówno w odniesieniu do wspólnoty lokalnej, jak i władz miasta.

W trakcie warsztatów uczestnicy rozwiązywali wiele krótkich zadań w formie opartych na konkretnym problemie ćwiczeń. Omówienia uzyskanych w grupach wyników aktywizowały moderowane dyskusje, z których wyniki pozwalały na pogłębienie diagnozy stanu istniejącego oraz generowały konstruktywne pomysły rozwiązań przestrzenno-organizacyjnych. Wnioski i informacje zasilały opracowywane równolegle do warsztatów projekty studenckie, które w drugiej części akademii podane zostały moderowanej debacie warsztatowej – pokazane w wersji roboczej posłużyły do rozumienia procesu projektowego. Końcową fazę pracy akademii stanowiła redakcja założeń opracowań planistycznych oraz ocena ich finalnych

[28] Odwołanie do dokumentów planistycznych praktyki niemieckiej stosującej tzw. leitbild plannung, a szczególnie do doświadczenia miasta Lipsk realizujące od ponad 10 lat odnowę dwóch głównych dzielnic śródmiejskich na podstawie narzędzi tzw. Konzeptioneller Stadtteilplan – KSP WESTEN i KSP OSTEN [Gerhardt et al. 2011].

Biuletyn 264 - Lorens IV.indd 141 04.04.2017 17:39:55

MOST WIEDZY Pobrano z mostwiedzy.pl

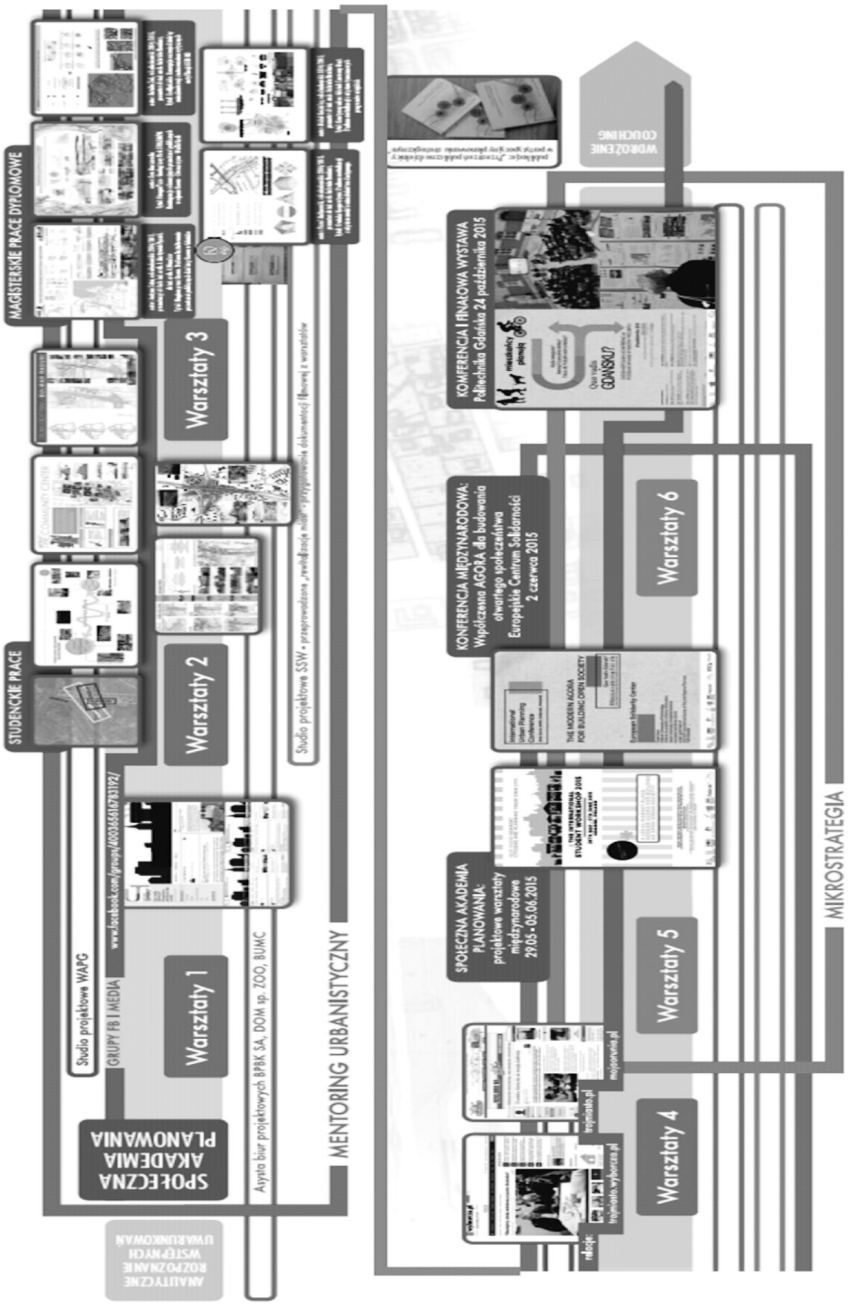

Ryc. 4. Syntetyczne przedstawienie procesu tworzenia mikrostrategii dla dzielnicy Gdańska Orunia

Biuletyn 264 - Lorens IV.indd 142 04.04.2017 17:39:55

MOST WIEDZY Pobrano z mostwiedzy.pl

sformułowań ukierunkowana na metody zastosowań i wdrożeń. Całość materiałów przekazana radom dzielnic, udostępniona publicznie na stronach internetowych oraz opracowana w postacie monograficznej publikacji książkowej (dostępnej *on-line*) służy jako przykład dobrej praktyki (ryc. 4).

Podsumowanie – mentoring urbanistyczny w procesie planowania

Urbanistyka współczesna jest dziedziną rozległą wymagającą syntetycznego łączenia w koncepcjach projektowych różnych, radykalnie odmiennych wymiarów miasta. Istotne znaczenie ma rozumienie wielowymiarowości, wielodyscyplinarności i różnoskalarności oddziaływania proponowanych rozwiązań, które nie powiązane w systemy rozpraszają potencjał rozwojowy lub wręcz generują łańcuchową reakcję narastających problemów. Rozwiązania techniczne nie tylko łączy się z formą architektoniczną, ale uruchamiają interakcje z dynamiczną sferą społeczną rozumianą bardzo rozlegle jako relacje międzyludzkie, środowisko życia, lokalna ekonomia, kultura i edukacja.

Wypracowana w Gdańsku na bazie korelacji różnych praktyk uspołecznienia nowa metoda jest swego rodzaju hybrydą zbudowaną na gruncie doświadczeń zebranych w trakcie wieloletniej urbanistycznej praktyki projektowej i dydaktycznej w Polsce. Wpisuje się w szerszą tendencję planowania partycypacyjnego – metody realizacji community planning ewoluują wraz ze zmianami potrzeb lokalnych społeczności[29].

Urban mentoring jako metoda edukacyjna towarzysząca rozwiązywaniu problemu projektowego została stworzona z myślą o polskich aktywistach lokalnych, poszukujących w pracy na rzecz swojego środowiska, nowoczesnego wsparcia merytorycznego wprowadzającego problematykę planowania zintegrowanego. Dlatego też jest to sposób ułatwiający dwukierunkową wymianę wiedzy między profesjonalistami a wspólnotą lokalną, dopasowaną do miejsca i czasu. Stanowi dzięki temu na polskim rynku innowacyjny produkt współpracy między specjalistami a aktywistami, zaadresowanym jednocześnie do samorządów jako narzędzie codziennej praktyki dialogu z mieszkańcami. Odpowiada na główne wyzwanie: wzmocnienie kompetencji lokalnych społeczności do dialogu wokół kwestii miejskich, zniwelowanie istotnych asymetrii wiedzy o planowaniu miast oraz pokazanie innej formuły mediacji o przestrzeń jako procesu tworzenia miejsca. Jest to zatem odpowiedz na zapisany w dziale „partycypacja" Krajowej Polityki Miejskiej 2023 postulat edukacji w działaniu.

[29] [www.communityplanning.net].

Biuletyn 264 - Lorens IV.indd 143 04.04.2017 17:39:55

MOST WIEDZY Pobrano z mostwiedzy.pl

Istotne znaczenie dla pełnego zrozumienia potencjału tego narzędzia ma kwestia akademickiego wymiaru opracowanej metody. Praca w modelu mentoringu urbanistycznego z grupami mieszkańców deklarujących wolę aktywnego i raczej stałego współdziałania na rzecz swojej dzielnicy umożliwia prowadzenie swego rodzaju monitoringu opinii publicznej. Umożliwia to zbieranie danych niezbędnych do prowadzenia systemowych badań urbanistycznych oraz weryfikowania ich wyników bezpośrednio w lokalnej społeczności, przy równoległym realizowaniu misji edukacyjnej – transferu wiedzy do społeczeństwa oraz szkolenia młodych planistów. Jest to zatem swego rodzaju optymalizacja czasu i środków niezbędna dla rozwiązań wdrożeniowych rozwiązujących problemy indywidualne. Zadania wydające się powierzchownie bardzo lokalne i niepowtarzalne, w naukowym ujęciu pozwalają na przejście od specyfiki problemu jednostkowego do wypracowania rozwiązania systemowego w trybie inicjatywa – model – program.

Światowe kompendium praktyk rewitalizacyjnych określa dla dzielnic historycznych wiele podstawowych modeli działań, natomiast portfolio doświadczeń w realizacji modeli partycypacyjnych dla dzielnic nowo powstających pozostaje nie wypełnione. Rejony nowej urbanizacji – dominujące w polskich miastach nad obszarami historycznymi – pozostają zaniedbane zarówno w kwestii publicznych, jak i niezależnych działań prospołecznych. To pole stanowi duże wyzwanie dla wykorzystania modelu mentoringu urbanistycznego jako rzeczywistego narzędzia nie tyle strukturyzowania debaty lokalnej, ile świadczenia wsparcia dla kształtowania się miejskich nawyków współpracy wzrastania z niczego społeczności lokalnej. Chodzi przede wszystkim o kwestię jakości przestrzeni publicznej i budowania jej istotnej roli dla lokalnej tożsamości.

Główną przesłanką zaangażowania kadry naukowej Wydziału Architektury Politechniki Gdańskiej była świadomość ograniczeń, jakie od lat utrudniają przepływ wiedzy na temat aktualnych urbanistycznych metod i rozwiązań między uczelniami a urzędami. W wielu analizowanych miastach, próby wejścia w bardziej ścisłą współpracę ze służbami planistycznymi, a tym bardziej administracją odpowiedzialną sektoralnie za inwestycje nie były możliwe. Ochrona rutynowej praktyki urzędu przed innowacją zachęca do nadużywania retoryki o rozdziale „teorii i praktyki". Mimo poszerzania wiedzy teoretycznej na temat praktyk planistycznych zagranicznych, szczególnie niemieckich, ograniczona jest nadal bardziej efektywna współpraca w celu podniesienia poziomu zintegrowania planowania przestrzennego i lepszego jego powiązania z publicznymi inwestycjami w przestrzeń publiczną. Istnieje ogromna nadzieja na skuteczność dokonanego w 2015 r. przełomu w polityce krajowej zapewnia-

Biuletyn 264 - Lorens IV.indd 144 04.04.2017 17:39:55

MOST WIEDZY Pobrano z mostwiedzy.pl

jącego finansowanie dla reformy praktyk administracyjnych. Cel priorytetowy „poprawę jakości życia" polityki miejskiej w perspektywie 2023 rozumiany również jako poszerzony dialog społeczny i odnowa przestrzeni miejskiej potrzebuje intensywnego udziału akademików jako naukowców i nauczycieli.

W Polsce mimo przełomowych zmian środki na badania nad miastem, a szczególnie te z zakresu urbanistyki są niewspółmiernie niskie w stosunku do wzrastających miejskich potrzeb, szczególnie w zakresie nowych, interdyscyplinarnych modeli dla prowadzenia urbanistyki operacyjnej.

Literatura

Arnstein Sh. R., 1969, *A Ladder of Citizen Participation*. JAIP, t. 35, nr 4, July 1969, s. 216-224, [w:] *The City Reader*, R. T. Gates, F. Stout (Eds.). Routledge Press, 1996.

Bednarska M., 2015, *Dzielnica-Stolica*, [w:] *Przestrzeń publiczna dzielnicy w partycypacyjnym planowaniu strategicznym. Quo vadis, Gdańsku?* J. Martyniuk-Peczek, G. Rembarz (red). Mieszkańcy planują swoje miasto, GFIS PG SSW, Gdańsk.

Carmona M., Tiesdell S., Heath T., Oc T., 2010, *Public Places Urban Spaces the Dimensions of Urban Design*. Architectural Press, Elsevier.

Gallent N., Robinson S., 2012, *Neighbourhood Planning: Communities, Networks and Governance*. Policy Press

Gehl J., 2010, *Cities for People*. Island Press.

Gerhardt J., Riedel Schaaf J., Weidner S., 2011, *PPP in Urban Development in Germany Illustrated Using Two Pilot Projects in Leipzig*, [w:] *Urban Models and Public-Private Partnership*, R. Dalla Longa (red.). Springer, Berlin, Heidelber.

Golędzinowska A., 2015, *25 lat samorządności terytorialnej – ewolucja podejścia do wartości przestrzeni publicznej*, [w:] *Przestrzeń publiczna… op. cit.*

Harat Ł., Twardoch A., 2015, *Planowanie przestrzenne i projektowanie urbanistyczne z udziałem społeczeństwa. Przykład śląski – między sukcesem a porażką*, [w:] *Przestrzeń publiczna… op. cit.*

Jurecka A., 2015, *Lekcja partycypacji. Analiza przypadków partycypacyjnego projektowania miejsc*, [w:] *Przestrzeń publiczna… op. cit.*

Kluz P., Patyk E., 2015, *Wspólnie stanąć na palcach*, [w:] *Przestrzeń publiczna… op. cit.*

Kłosowski W., 2012, *Umiejętność debatowania kluczową kompetencją XXI wieku*, [w:] *Budowa wspólnot lokalnych – jakich kompetencji potrzebuje, a jakich uczy?*, M. Skrzypek (red.). Seria Wolność Solidarność, z. 48, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk.

Kubicki P. 2013 *Raport „Nowi Mieszczanie w nowej Polsce*". RECON Reconstituting Democracy in Europe, Instytut Obywatelski.

Biuletyn 264 - Lorens IV.indd 145 04.04.2017 17:39:56

MOST WIEDZY Pobrano z mostwiedzy.pl

Ministerstwo Infrastruktury i rozwoju, Departament Polityki przestrzennej, 2015, Krajowa Polityka Miejska 2023, Warszawa.

Nolte P., 2011, *Von der repräsentativen zur multiplen Demokratie*. „Aus Politik und Zeitgeschichte", z. 1-2, s. 5-12, [http://www.bpb.de/apuz/33567/von-der-repraesentativen-zur-multiplen-demokratie?p=all].

Oldenburg R., 1999, *The Character of Third Places, in Oldenburg, R., The Great Good Place: Cafes, Cafee Shops, Bookstores, Bars, Hair salons and the other Great Hangouts at the Heart of a Community*, [w:] *Urban Design Reader*, M. Carmona, S. Tiesdell (red.). Architectural Press, [2007], Elsevier.

Rehberg M., Hoffmann A., 2014, *Methoden räumlicher Planung und partizipative Technologievorausschau – Chancen einer interdisziplinären Anknüpfung*? [w:] *Raumentwicklung 3.0 – Gemeinsam die Zukunft der räumlichen Planung gestalten*, 15. Junges Forum der ARL 6. bis 8. Juni 2012 in Hannover, P. Küpper, M. Levin-Keitel, F. Maus, P. Müller, S. Reimann, M. Sondermann, K. Stock, T. Wiegand (red.). Arbeitsberichte der ARL 8 Hannover.

Rembarz G., Martyniuk-Peczek J. (red.), 2015, *Przestrzeń publiczna dzielnicy w partycypacyjnym planowaniu strategicznym. Quo vadis, Gdańsku?* Mieszkańcy planują swoje miasto, GFIS PG SSW, Gdańsk.

Roskamm N., 2006, *Fighting Berlin – Large Scale Projects and Urban Debates*. Urbanistyka Miedzyuczelniane Zeszyty Naukowe 11, Wyd. „Urbanista" Warszawa.

Rudeńska M., 2015, *Miasto – miejsce możliwości* [w:] *Przestrzeń publiczna… op. cit.*

Selle K., 2011, *Große Projekte – nach Stuttgart. Herausforderungen der politischen Kultur*, [w:] *Methoden räumlicher Planung und partizipative Technologievorausschau – Chancen einer interdisziplinären Anknüpfung?*, M. Rehberg, A. Hoffmann. RaumPlanung, 156/157, s. 126-132.

Senatsverwaltung fuer Stadtentwicklung und Umwelt Berlin, 2011, Handbuch zur Partizipation, Berlin.

Skrzypek M., 2012, Łagodność, Czego uczy kultura? [w:] *Budowa wspólnot lokalnych – jakich kompetencji potrzebuje, a jakich uczy?*, M. Skrzypek (red.). Seria Wolność Solidarność, z. 48, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk.

Stompka P., 2007, *Zaufanie: fundament społeczeństwa*. Wyd. Znak, Warszawa.

Vischer J. C., 1985, *The Adaptation and Control Model of User Needs: A New Direction for Housing Research*. Journal of Environmental Psychology, 19(5), s. 287-298.

Strony Internetowe:

Kongres Obywatelski, [www.kongresobywatelski.pl].

[www.eu2007.de/en/News/Press_Releases/May/0524BMVBSLeipzigCharta.html].

Pracownia Badań i Innowacji Społecznych Stocznia, [partycypacjaobywatelska.pl].

[www.communityplanning.net].

Biuletyn 264 - Lorens IV.indd 146 04.04.2017 17:39:56

MOST WIEDZY Pobrano z mostwiedzy.pl